

GYERMEKLÁNCFŰ*

VIDA OGNJENOVIĆ

1952 tavaszán a népes gyerekhadból, pedig tizenhároméves-forma süvölvények is akadtak közöttük, senkinek halvány fogalma sem volt, mit jelent az, hogy vegetariánus, patofóbiás vagy egocentrikus, márpedig a felnőttek mind a három titokzatos jelentésű szót rendszeresen használták Géll tanár úr neve kapcsán, s emiatt a gyerekek őt magát is sötét és rejtélyes alaknak tartották. Ez a gyereksereg mindennap szélében-hosszában megtárgyalta a világ csudálatosnál csudálatosabb dolgait, köztük őt is, és az itt kialakult általános vélemény szerint ez az ember meg volt babonázva, el volt átkozva, és roppant veszélyes volt a gyerekek életére nézve. Mindenki félt tőle. Ezt egyedül azok nem vallották be egészen, akik merték kézzel megfogni az egeret, vagy pedig gyufaskatulyában svábbogarakat tartottak a zsebükben. De hát hiába, ezt úgysem lehetett véka alá rejteni.

Géll tanár urat szerbül Đordénak, magyarul Györgynek, németül Georgnak hívták. A ruszinok azt mondták, hogy Gregor, a szlovákok ugyanezt lágyabban ejtették, úgy, hogy Gzsegozs, az egyik nagydiáktól pedig megbízhatóan úgy értesültek, hogy Madame Stanivuk franciátánárnő egy alkalommal mindenki előtt Zsorzsának szólította őt.

A városban név szerint és foglalkozása szerint úgyszólván mindenki ismerte, de személyével kapcsolatban minden más, akárcsak a gyerekek körében, csupán találgatás, merő koholmány vagy mendemonda tárgy lehetett. Egy szép, tágas házban lakott, egymaga. A kovácsoltvas kapu leginkább zárva volt. Beszélték, hogy a felesége a háború alatt patkány-

* A szerző *Otrovno mleko maslačka* (A gyermeklángfü mérgező teje) című kötetéért megkapta a Szirmai Károly Irodalmi Díjat, amelyet 1995. december 9-én adtak át Verbászon

marásba halt bele egy éjszaka, a pincében, ahol valamilyen katonaság elől bujkáltak. Mások azt mondják, nem, hanem a szíve vitte el. Amikor meglátta azt az undorító állapotot, ahogy közeledik feléje, menten megszakadt a szíve. A gyerekek számára ez az utóbbi változat volt az érthetőbb. Közülük sokan maguk is úgy gondolták, hogy ők is hasonlóan végeznék, ha jönne az a patkány, még hozzá töksötétben.

Géll tanár úr vegytant tanított a gimnáziumban. Otthon pedig, elegánsan berendezett szobájában, magánórákat adott a diákoknak fizikából, matematikából, német és latin nyelvből, de sohasem vegytanból is. Azt tartotta, hogy égbekiáltó erkölcstelenség lenne az iskolában előbb bezúgatni a nebulókat, hogy azután otthon, pénzért készítse fel őket arra, hogy kijavítsák gyenge osztályzataikat. Ezért ezeket az iskolában gyötörte meg amúgy előírásosan. Pótórákat és gyakorlatokat tartott nekik. Bonyolult kísérleteket végzett előttük. Rendszeresen ismételtette az anyagot, és feleltetett. Ahelyett, hogy ezért hálásak lettek volna neki, a diákok istenverésnek tartották. A többi tantárgyból összesen nem készültek annyit, mint vegytanból. Géllnél, bizony, nem volt könnyű jó osztályzatot szerezní, viszont azok, akiknek ez mégis sikerült, úgy értettek a kémiaihoz, mint akármelyik patikus. Ez volt egyébként a tanár úr másik foglalkozása, a patikusság. Amikor nem volt az iskolában, vagy nem a magántanulóival volt elfoglalva, egy patinás szépségű gyógyszertárban dolgozott, amely – mint mondogatták sokan – az övé volt a háború előtt. A város három gyógyszertára közül a legszebb. Nem túlságosan tágas, de minden bennevalónak ott különös formája, színe és illata volt.

A lakkos, faragott pultot meglehetősen magas, gyönyörű díszítésekkel metszett üvegfal osztja ketté. Az üvegfalban két nyílás, a jó szagú patikusnő vagy maga Géll tanár úr azon adja ki az orvosságot. A falnál plüssshuzatos kis pad, mellette egy tógát viselő, szakállas férfi gipszszobora, babérkoszorúval a fején, a kezében hosszú bottal, amelyre kígyó tekeredik. Ugyanilyen gipszszobor állt a kirakatban is. Odabent mindig bódítóan meleg volt. A különböző színű gyógyszereket, kenőcsöket, tinktúrákat és főzeteket tartalmazó fiolák meg dobozok az üvegespolcokon sorakoztak. Az üvegtégelyeken cifra gót betűs feliratok. Mindez a csodák valóságos tárháza volt. A pulton, az üvegfalon belül eltérő nagyságú, vastag falú fehér porcelántégelyek álltak, bennük egy-egy porcelán mozsártörő, kanálka, adagoló lapátka vagy apró pincetta. A gyerekek a miniatűr patikamérlegtől és a hozzávaló még parányibb súlyoktól váltak meg legnehezebben, s amelyek kellemesen meg-meg-

csörrentek a piciny sárgaréz serpenyőkben, amikor a patikusnő mért rajtuk valamit. Kész gyönyörűség. A fekvő helyzetben levő vaskos tégelyekben olyan orvosságokat tartottak, amelyek színes cukorkákra emlékeztettek inkább, mellettük pedig ott sorakoztak a fényűző illatszeres üvegcsék.

Ebben a patikában gyógyhatású, meleg és gyönyörűséges volt minden, Géll tanár urat kivéve, akinek személye félelemmel, mi több, borzadállyal töltötte el a gyerekeket. Még valamennyire elviselhető volt a helyzet, amikor a tanár úr a nagy üvegajtó mögött, a gyógyszertár másik részében tartózkodott, ahol egy ugyanolyan, csak másképpen fordított pult mellett, rendszerint valami kenőcsöt kavargatott egy nagy fehér tálban, vagy egy üvegcsét rázogatót hosszan, hogy aztán annak jól összezagyvált tartalmát öntse bele a tálba. Ilyenkor senkit sem vett észre. A patikusnő a helyiség elülső felében szolgálta ki a vevőket. Igen ám, de amikor ő nem volt itt, elkerülhetetlenné vált a találkozás a tanár úrnak az üvegfal mögött feltűnő, vöröses tonzúrájával, ez pedig maga volt a borzalom.

A nagydiákok váltig állították, hogy a tanár úr már évek óta kísérletezik a patkánymarás elleni szérum feltalálásával, ezért kever, kavar, zagyvált összevissza mindenféle alkotóelemeket. Leginkább úgy szokta csinálni, hogy denevérek vénás vérébe szárított patkánymájból örölt darát elegyít, akkor jöhet a kén, majd egy kis kancatej és békanyál, a végén egy hulla szemgolyója, a legvégén pedig eleven svábbogarakat kever az egész miskulanciába. A kisebb gyerekek sikoltoztak, mialatt a kamaszok élvezettel sorolták ezeket a válogatott szörnyűségeket.

A kislány remegő kézzel nyújtja át a receptet. A tanár úr keze az üvegfal nyílásán keresztül elmarkolja a papírt, azután a fiókokban keresgél, és belekukkant a polcokon álló tégelyek egyikébe-másikába. Dobozokat sorakoztat fel a pulton, utána pedig a vényen kipipálja a tételeket. A köpenye szivarzsebén piros cérnával ráhímezve latin betűs felírás áll: Mr. G. Géll. A kislány ezt így olvassa: morgó, gonosz Géll. A kéz újból kibújik a nyíláson, tele van orvosságdobozokkal, majd egy hang hallatszik. Van szatyrod, kislány? A kislány hallgat, közben a szíve úgy kalapál, mintha a pulóvere alatt valami kis harkály kopácsolna szakadatlan: tup, tup, tup. A tanár úr kihajol a nyíláson. A kislány rémülten hátrál, a kezébe temeti arcát, és azt sikoltozza: Nem én voltam, nem én voltam! A patikusnő a másik szobából odafut, becsomagolja a gyógyszereket, s úgy nyújtja oda a kislánynak. Nincs szatyrod, ugye? A tanár úr fölemeli egy tégely fedőjét, pincettával kiemel egy rózsaszínű

labdacsot, egy papírszeletkébe becsomagolja, s odanyújtja a kislánynak. Tessék egy kis promincli, te jó kislány vagy, fogadd csak el, jót tesz a torkodnak. A kislány kikapja a kezéből az ajándékot, és az ajtóhoz rohan. A patikusnő nyitja ki előtte, ő pedig futva csatlakozik ahhoz a raj gyerekekhez, amely a sarok mögött várja.

Ott volt, mondja elfúló lélegzettel, és ezt adta. Odamutatja a többieknek a labdacsot. Tudja, hogy ebben a pillanatban a helyzet magaslatán áll, mert a gyerekek között ő az egyetlen, aki személyesen beszélt a tanár úrral . . . de csak az a fakopáncs ne kopácsolna továbbra is szakadatlanul ott a pulóvere alatt: kop, kop, kop! Dobd el, parancsolja az a fiú, akinek szavára mindenki hallgat a csoportban. Ez valami rontás. A kislány markában szorongatja a szerény kis ajándékot. Tetszik neki ez a szép, színes labdacs. Dobd el, minél előbb! Az ilyesmit egérszARBól csinálják, jelenti ki a nagyfőnök. A kislány földhöz csapja a labdacsot, utána dühösen még rá is tapos, aminek következtében az palacsintává mállik. A fiú tovább tiporja, tapossa, mindaddig, amíg el nem porlad. Ez csak egy köhögés elleni cukorka volt, mondja a kislány sajnálkozva, és sírásra görbülő szájjal búcsúzva el attól a rózsaszín maszattól, ami a cukorkából maradt. Kóstoljuk meg, csak úgy a nyelvünk hegyével, indítványozza egy sovány gyerkőc. Nem, mondja ellentmondást nem tűrő hangon a vezér, ez halálos mérég, összeesnél, mint egy üres krumpliszák.

A kislány hosszan figyel, amint egy hangya siet a rózsaszín törmelék irányába. Ha most a hangya a mérég miatt fölfordul, gondolja magában, akkor igaz minden. Akkor GÉll tanár úr tényleg vajákos és gonosztevő. A hangya toronyiránt evez előre, majd a rózsás szigetecskén átkelve, épen és egészségesen csetlik-botlik tovább a fűben. A hangya továbbmászott, és nem lett semmi baja, mondja megrovóan a kislány, mert még mindig sajnálja a cukorkáját. Azért, mert nem evett belőle, egy szemernyit sem, magyarázza a szigorú ifjonc. Te is hozzáértél ahhoz a miszmaszhoz, és még élsz, de azért, mert nem ettél is belőle. Csakugyan, mondja a kislány, a hangya sem evett. A rózsaszínű morzsalék, cukorpor, lassacskán maga is az út pora lesz. Hamarosán itt a nyár.

A GÉll-féle patikában a város többi gyógyszertáratól eltérően mindenféle csodaszer akadt. Először is, mint a felnőttek mondogatták, úgyszólván minden fontosabb gyógyszer a tanár úr maga készített. Hajhullás elleni lotion, vérzéscsillapító tinktúrát, szirupot köhögés ellen, kenőcsöt köszvény, ízületi és reumatikus bántalmak enyhítésére. Szájöblítőt dohányosoknak, kis füldugaszokat, szemcseppeket trachoma

ellen, nemkülönben valamiféle zsírt szemfertőzések leküzdésére. Azután hintőport zsírfoltok eltüntetésére az öltönyökről, fogfehérítő granulátumot, szalmiákszeszt a garatmandulák ecsetelésére, szirupot vérszegénység ellen. Ő készítette a híres-nevezetes kombináltport fejfájás ellen (mintha elvágták volna), hasonlóképpen saját készítményei közé tartozott a vazelinos krém visszértágulásról, a szívcsöppek mértéktelen szívdobogásról, a repülőő ajulásról, úgyszintén a sebek hegedését elősegítő hintőpor.

Ebben a gyógyszertárban különféle háztartási cikkek is kaphatók voltak, ezért unos-untalan a Géllhez szalasztották a gyerekeket. Volt ott élesztő (por alakban), tejoltó (folyékony állapotban), kalcium emberi használatra és a tyúkoknak egyaránt, ruhakékítő, szalicil, ezüstneműek tisztítására szolgáló por, zselatin, vaníliarudacsákák, cimet, tortafesték, szacharin, szódabikarbóna, szegfűszeg és sok minden más. Úgy látszik azonban, mindez mégsem lett volna elég Géll tanár úr jó hírének öregbítéséhez, amihez egyébként nem fért kétség, ha a patikárius uram egyúttal nem lett volna valóságos és felülmúlhatatlan mestere az arc krémek, illatszerek, hajfestékek és finom likőrök készítésének is. Ezért, persze, az asszony nép áldotta a nevét (mit csinálnánk mi a tanár úr nélkül, arcápoláshoz hol lehet manapság bármi jót kapni). Az ő krémjeiről legendákat meséltek. Este bekened a flekket, karcolást vagy pattanást, s reggelre, amikor felkelsz, nyoma sincs bárminek, mintha nem is lett volna. Géll úr valóságos csodatevő. Őnála kapható pomádé nappalra, pomádé éjszakára, pomádé nyárra, pomádé télre, ha kell, fiatalabb, ha kell, idősebb személynek, zsíros, száraz vagy közepes arc bőrre, sőt, mást-mást tudott ajánlani szőkéknek, barnáknak, gesztenyéseknek. Suttogva emlegettek bizonyos fiatalító krémeket is, ámde szóba kerültek olyanok is, amelyeknek lesújtó hatásuk volt. Tud az neked olyan pomádét adni, amitől egy röpke hét alatt úgy megereszkeedik és megráncosodik a bőr, hogy egészen fiatal asszonyból is kész vénasszony lesz. A nagyságák között nemegyszer kitört a perpatvar akörül, hogy ki kit tett lóvá ezzel a veszedelmes kenceficével. Géll tanár úrnak aranykeze és óriási tudása van, okoskodtak gyakran fennhangon az idősebbek. Nem keze, hanem valóságos karmai vannak, suttogták félve a gyerekek.

A pomádékon kívül a nők – néha suttyomban is – nála vásárolták a hajfestéket, az illatszert meg az ilyen-olyan likőrféleségeket. Különösen egy sárgás színű kölnivíz örvendett általános népszerűségnek, amely egy Tuberosa feliratú, terebélyes üvegpalackban állt. A patikusnő előbb abból öntött egy kisebb retortába, s pici tölcser segítségével csak utána

töltött a hozott üvegcsébe. Emc művelet közben a gyógyszerárban olyan átható illat terjengett, hogy belefájdult az ember feje. A gyerekek rendszerint ráismertek erre az illatra a felnőtteken. Patikaszagú vagy, állapították meg ilyenkor.

Valaki elterjesztette a híret, hogy a tanár úr éppen azokban a napokban fedezte fel a kopaszodás elleni szer összetételét, s ez majd híressé teszi nevét az egész világon. Ha valaki, ő biztosan föltalálja a hajnövesztőt, vélekedett a városka felnőtt társadalma, de nem úgy a gyerekek is. Ha fölfedezi ezt az orvosságot, s attól neki magának is kinó a haja, akkor kész vámpír lesz, ez volt a gyereknép véleménye.

A kislány közölte a többiekkel, egy könyvben azt olvasta, hogy létezik egy pirula, amitől az ember láthatatlanná válik arra az időre, ameddig a pirula hatása tart. Ennek ez biztosan van, erősítette meg az egyik gyerkóc. Melyik könyvben olvastad, kérdezi szigorúan a nagyfiú. A *Carrick és Vallá*ban, komolykodott a kislány. Ugyan, az gyerekkönyv, abban csupa olyan dolgok vannak, ami nem igaz. De ez igaz, ilyen pirula létezik. S őneki is van. Ő pedig olyan ember, hogy éjszaka beoson a gyerekek szobájába, gondosan csukjátok be az ablakokat, bizonykodik a kislány. Most is itt van közöttünk. Halljátok, sssss, mi susog? Valami susog. S a kislány elsőnek sikoltott fel és bógte el magát, majd példáját a többi lányka is követte.

A gyerekek bizalmatlansága Géll tanár úrral szemben különösen akkor jutott tetőpontra, amikor megnézték a *Varázsmag* című filmet, amelyben a gonosz varázsló megtévesztő hasonmása volt ikertestvérének. Többé nem lehetett semmi kétség. A gyerekek tökéletesen meg voltak győződve, hogy ez az ember gonosz és közveszélyes, csupán az a baj, hogy a buta felnőttek képtelenek ezt megérteni. De hát mit értettek meg ők valaha is? Csak cigiznek vagy pipálnak, köhécselnek, és mély hangon dumálnak valamit, a jó ég tudja, mit. A gyerekek kisdud és dacszövetsége megvádolta Géll tanár urat, hogy vajákos, boszorkánymester, aki éjszakánként a gyerekek vérért szívja, nappal pedig, nehogy gyanút fogjanak, rózsaszín labdacokkal kedveskedik nekik. Valójában ekképpen jelöli ki őket. Az a gyerek, aki napközben cukorkát kapott, azon az éjszakán van soron, hogy megkínózzák. A legnagyobb pech, ami egy gyereket érhet, az az, hogy egymagában találkozik vele az utcán. Meg is fogadták keményen, hogy amikor ő ott van, egyikőjük sem teszi be a lábát a patikájába még az élete árán sem, és szüleivel sem. Nagy szidásokat kaptak, sőt, néha egy-két nyakleves is elcsattant azért, mert órák hosszat a gyógyszerár körül sündörögtek, toporogtak, hogy aztán a

végén üres kézzel térjenek haza, nem hozták meg azt a csekélységet, amiért küldték őket. A felnőttek, mi több, már arra gondoltak, hogy a tanár úr bizonyos gyógyszereket szándékosan nem ad a gyerekek kezébe (merthogy váltig állították, hogy éppen az nincs, amiért küldték őket), úgyhogy aztán nagy megértéssel könyvelve el a gyógyszerész úr már-már szülői elővigyázatosságát maguk mentek el a patikába. A gyerekek helyzete ekkor egy fokkal könnyebbé vált.

A legbátrabb fiú a csapatból megmásíthatatlanul elhatározta, hogy éjnek idején, amikor a tanár úr nincs ott, behatol a gyógyszerész hátsó helyiségébe, s az egész társaság végre tudni fogja, hogy mit pancsol és kotyvaszt ott ez a gonosz ember. A szobája biztosan tele van hullákkal, kotyogott közbe cérnahangon a gyerkőc. Hadd legyen, mondja a rettenthetetlen, én ugyan nem félek. Láttam én hullát, ohohó, mennyit! Nem láttál, hurrogják le a többiek karban, hazudsz. Láttam. Nem láttál. Láttam. Hol? A protestáns temetőben. Azt a temetőt, igaz, gránátok szántották fel még a háború idején, úgyhogy sok kripta azóta is nyitva tátongott, mert nem voltak hozzátartozók, akik gondoskodtak volna róluk. A gyerekek, amikor éppen arra lett volna útjuk, nagy ívben elkerülték félelmükben. A fiú az édesanyja életére esküdözve bizonygatja, hogy igenis volt a temetőben, s hogy némelyik kripta tele volt hullákkal. Azok nem hullák, maflapék, vihogja a nagyokos kislány, hanem csontvázak. A hullák, ha nem tudnád, olyan halottak, akiket még nem temettek el. Láttam én halottakat is, mondja felpaprikázva a fiú, közben valamennyien jól tudják, hogy füllent. Egy kis verekedés, karmolászás és hajba kapás után a perpatvar mégis a bátor fiú javára dől el. Be fog törni a patikába, s ha erről valaki megpisszen, ahol nem kell, büntetésül megcsókolja a béka száját. Általános hangzavar, visítozás, majd kilátásba helyezik a nagy fiúnak, hogy ha ezt meg merészeli tenni velük, beárulják a felnőtteknek, de az is lehet, hogy még az iskola igazgatójánál is fölmondják. Ki fog fölmondani, kicsoda, hadd lássam, ki lesz az a híres, dülleszkedett haragosan a fiú. Újból egy sor hátba püfölés ököllel, gáncsvetés, marékszámra kitépett haj, könnyek. A kislány zokogva, csökönyösen hajtogatja, hogy a tanár úr láthatatlanul itt van közöttük, és mindent hallott, amit beszéltek. Itt van, itt, hát nem érzitek a lélegzetét? . . .

Géll tanár úr mindig fűrgén, sietve járt. Előírásosan felöltözve, tisztán, rendesen, valahogy áttetsző fehéren, és soványan (hát amikor csak magokat szemezget, mint a madarak, tréfálkoznak számlájára a felnőttek). Az utcán szemüveg nélkül járt, de olyankor, amikor valamit jobban

meg kellett nézni, gyors mozdulattal biggyesztette orrára a pápaszemet. Amikor ugyanilyen fürgén a helyére csúsztotta, mindannyiszor gyengéden a zsebére csapott, hogy meggyőződjön, a helyén van-e. Sárgásvörös haja, amely különben a nyakába nőtt, úgy állt, mit egy kétfelé osztott koszorú. A telet és az esős napokat kivéve leggyakrabban vászoncipőben járt. Egyesek talán tréfaképpen azt beszélték, hogy a cipőjét is maga készíti. Könnyű léptekkel, úgyszólván hangtalanul járt lábbelijében, egyszerre csak váratlanul melletted terem, hogy beléd fagy a szusz. A gyerekek ilyenkor nyájként összebújtak, és szorosan a falhoz tapadtak. Reszkettek rémületükben, miközben ő anyagi nyugalommal húzott el mellettük.

A tavasz akkor sáros, ónosan szürke és valahogy nyomasztó volt. Megsokasodó öngyilkosságok, heves esőzések. Noha a gyerekeket nem engedték a halottak közelébe, a körülöttük zajló beszélgetésekben mégis a halál volt a leggyakoribb szó, úgyhogy valami természetfeletti félelem vert közöttük tanyát. A felnőttek panaszkodtak, hogy gyerekeik nyugtalanul alszanak, hogy betegesek és sápadtak. A gyerekek viszont behúzódtak egy-egy sötét zugba, mindenféle szörnyűségeket meg rémtörténeteket agyaltak ki, részletesen megtárgyalták az öngyilkosok búcsúleveleit, és majd behaltak a félelembe.

A kislánknak erős tüdőgyulladás van. Megszeppent édesanyja aggódik, mert azt mondja, hogy lázalmában a gyerek jajveszékel és félrebeszél. Szakadatlanul azt kiabálja: Nem akarom a gyermekláncfűvet, nem akarom a gyermekláncfűvet. Éjszakánként felriad álmából, s torkaszakadtából ordítja: Ő mérgezte meg Tibit, ő mérgezte meg Tibit. Az édesanya óvatosan és gondterhelten faggatja a többi, egészséges gyereket, akiket – különben – nem bocsát be fiacskájához, nehogy átragadjon a betegség: Miket beszél a fiam, gyerekek? Ki mérgezte meg Tibit? A gyerekek hallgatnak. Mi van azzal a gyermekláncfűvel? Senki semmit nem tud. A titok – titok maradt.

Tibi a másik gyerektáborhoz tartozó kislány, aki nélkül az élet itt a legelőn, a vasút mellett, nem érne egy lyukas garast sem. Ők négyen a bakterházban laktak szüleikkel, közvetlenül a vasúti sorompó mellett. A kislány azt mondja, hogy ők mindannyian, ahányan csak vannak, sőt, a nagyszülei is, ha élnek, ingyen utazhatnak az egész világon. A vonaton senki sem kéri tőlük a jegyet. Emiatt a gyerekek körében a családnak nagy becsülete van, és – mi tagadás – irigylik őket. A házuk, mármint a bakterház mögött, eperfákkal szegélyezett, nagyobb legelő húzódtott a vasúti töltés mentén, azon aztán kedvükre kergetőztek a gyerekek,

kutyák, tehenek, tyúkok és libák. Előfordult, hogy egy-egy sün is arrafelé ballagott.

Tibinek két kis húgocskája és egy unokafivére volt. Ez utóbbit Andinak becézték, de valójában Andrásnak hívták, pontosan úgy, mint az édesapját, a legszigorúbb vasúti baktert a környéken. Ez az ember olyan sebességgel és olyan ügyesen kezelte a sorompót, mintha valami különös óraszerkezet ketyegett volna benne, amely az adott pillanatban automatikusan mozgásba lendíti a kezét, a szemét, a szívét, kat, kat, kat, és kész. Amúgy hallgatag, komor, kedélytelen ember volt. A sorompókezelés egyébként nagyszerű munka. András bakternak pedig olyan testre szabott volt, mintha beleszületett volna. Egészen másképp tekerte a vitlát, amikor valamely kehes tehergőzös érkezett a rámpához. (Ezek egész nap ott köhécselnek és nyögdécselnek a vágányon. A gyerekek nem szeretik az ilyen vonatokat.) Nagy komótosan odaállt a vitlához, s éppoly ráérősen forgatta a hajtókart, miközben a csörömpölő szerelvény lomha kígyóként nyújtózott ki és zakatolt tova, ugyanolyan csigalassúsággal és értelmetlenül, mint ahogyan odaszuszogott. Hanem amikor úgy délután négy körül rohant ki a sorompóhoz a Szabadka–Belgrád gyors elé, András, a kiváló váltókezelő és sorompóőr keze olyan villámgyorsan dolgozott, mint a motolla. A sorompó rúdja percnyi pontossággal úgy repült lefelé, mint a nyaktiló pengéje, közvetlenül a szekérbe fogott lovak, az éppen oda érkező biciklisták és gyalogosok orra előtt.

A gyerekek gyakran elnézik az ügyes sorompókezelőt munka közben, ahogyan jelét adja hivatali szigorának. Először is ő a világ minden kincséért sem engedné meg, hogy valaki átbújjon a sorompó alatt, vagy azt megkerülve átszaladjon a síneken. Ilyesmiről szó sem lehet, még akkor sem, ha a vonat nincs is a láthatáron. Nem és nem. A rámpa le van engedve – és slussz! Amíg a gép el nem halad, maradj ott, ahol vagy. Mert az nem ismeri a tréfát. Ha késik, mit tehetünk, a vonat, az vonat. Lassan járj, tovább érsz, jobb így, mintha idáig a saját lábodon jönnél, innen meg már vinnének. Amikor jókedvében volt, ilyen és hasonló bölcsességekkel traktálta András bácsi a sorompó előtt toporgó, ideges címiseket. Máskülönben csak szótlanzkodott, és határozott kézmozdulatokkal térítette el szándékuktól azokat, akik netán arra vete-medtek, hogy szabálytalanul keljenek át a túloldalra. Fivére, Tibor, a kis Tibi apja, már nem ilyen szertartásosan kezelte a sorompót, de ő is kérlelhetetlen szigorral járt el a szabálytalankodókkal szemben. Állj, tilos átmenni, mondta szigorúan. Bíráság lesz a vége!

A gyerekek a türelmetlen várakozókon vidulnak legjobban. Ott toporognak a rámpa előtt, a fejüket forgatják abba az irányba, amerről a gyorsnak kellene berobognia, tehetetlenül tárják szét karjukat, egy-két szaftos káromkodást is kiszűrnek a foguk között, belerugdосnak egy-egy heverő papírcafatra vagy – tévedésből – tetőcserépbe, ilyenkor az arcuk görcsbe rándul fájdalmukban és dühükben. Van, aki hátat fordít a sorompónak, és elsétál az ellenkező irányba, hogy hátha meglepi a jól ismert fütty, de nem történik semmi. Csípőre tett kézzel köpködnek, aztán a zsebeikben kotorásznak, majd újból egy sor szitkozódás meg dühödt rugdosás következik. Nem jön és nem jön. Akkor egyszer csak elzúg, elsustorog a gyors, mint valami páncélos őslény, mire aztán a rámpa mindkét oldalán megbolydulnak az emberek. Kerékpárra pattannak, a gyeplő után kapkodnak, ordítóznak a lovakra, s a gyalogosok is sietve megindulnak. A gyerekek nevetve ugratják őket: Hé, ottfelejtette a karkosarát . . . Mindenki hátrafordul, hogy visszalépjén érte, még az is, akinek egyáltalán nem volt mit otffelejtenie.

Tibi és két húgocskája: Piri meg Zita, valamint Andi, az unokatestvérük meg további négy-öt hasonló korú gyerek, a bakterház mögött levő tágas kerten belül játszanak leginkább. Egy-két játékszerük is akad, de nemigen törődnek velük. Ennél jobban kedvelik a célba dobást, a köpködést, a fára mászást. A kert csenevész eperfáit másszák meg, onnan lógaszakodnak fejjel lefelé, mint a majmok. Azután ugrálnak, birkóznak és háborúsdíznak. A kislányok vagy azzal foglalatосkodnak, hogy száraz fűszálakat ültetnek az ágyásokba, vagy pedig fölhajtott szoknyájuk szegélyében az ágyások földjét hordják a fűbe. Utána ezekben a földhalmokba, kézzel vagy egy fadarabbal, alagutakat ásnak. Aprócskák, bájosak, elevenek, olyanok, mint egy csapat mosolygós törpe.

A két gyerekcsoport közötti viszony kitűnő. Minden tekintetben barátinak mondható. Azok, akik a kerten kívül, a legelőn játszanak, rendszerint csúzlival lődözik a bentvalókat, a nyelvüket öltögetik rájuk, csúfolkodnak velük, ugyanakkor kötelezően mindennap talajtorna-gyakorlatokat végeznek a tiszteletükre olyan figurák alakjában, mint amilyen a híd, a spárga, a kézenállás (a legügyesebbje a legelő jó darabját bejárja kézen állva), vagy amilyen a bukfenc, a cigánykerék, az előre- és hátraszaltó meg más mutatóványok. A kerítésen túli csapat hálás közönség, mi több, olykor maguk is igyekeznek olyasmit bemutatni, amit az innenső oldalon nem lehet. Így festettek a bakterház mögötti, mindennapos sportversenyek.

A gyerekek ámuldozva szemlélik, hogy András bácsi a sorompó előtt megállítja – lássatok csodát! – Géll tanár urat. A sorompóór tisztesség-tudóan leveszi a vasutassapkáját (ekkor látják először sapka nélkül, a haja zsírosan lapul), a kezében tartja, közben hajlongva mutogatja a tanár úrnak, hogy merről kell befutnia a gyorsnak. A tanár úr meglepetten összerezzen, ő is meghajol, majd hátrálni kezd, minek folytán keményen nekihátrál a sorompó oszlopának. Maga is leemelte szénaszín kalapját, s bocsánatkérően hadonász vele. A gyerekszemek előtt ebben a pillanatban süvít el a gyors. A gyerekek, attól való félelmükben, hogy András bácsit elgázolta a vonat, sikoltoznak. András bácsi, András bácsi, szólongatja egyikük-másikuk. Amikor a vonat elzúgott, megnyugodva látták, hogy a bakter bácsi, most már újfent a vasutassapkával a fején, két ugrással a vitlánál terem, s tüsténkedve emeli a sorompót.

Aznap tehát derékba tört a gyorsvonat bevárásának játéka, amely mindannyiszor a délutáni órák legérdekesebb eseménye volt ott a vasút mellett. A játék ugyan főleg számolásból áll, ámde akad ebben ilyen-olyan meglepetés is. Legelőször is arra fogadnak, hogy hányig lehet elszámolni, amíg a vonat megérkezik. A megtett szám mindennap más. Van, amikor háromszázra, de olyan is, hogy csak kétszázhuszra fogadnak. A lányok néhanap kétszáztizennyolcra, háromszázhétre, esetleg kétszáznyolcvanegyre fogadnak, például, emiatt aztán a fiúk kicsúfolják őket. Ha a vonat késik, megtörténik, hogy az utolsó tíz szám előszámlálása fél óráig is eltart, közben a vonat meg váratlanul ott terem, és lecsíp négy-öt számot. Hasonlóképpen amikor a vonat megint csak túl hamar érkezik, a fogadó kénytelen néha ötven számot is elhadarni egyetlen perc alatt. Az győz, aki a számolásban a legközelebb állt ahhoz a számhoz, amelyre fogadtak. A valóságban itt mindig az győzött, aki szó szerint is foggal-körömmel kiverkedte magának a győzelmet, mert amint a vonat elment, azonnal heves veszekedés tört ki akörül, hogy ki melyik számnál tartott abban a szent pillanatban, amikor a tüzes vasparipa átrobogott a rámpán.

A gyerekek ilyenkor leginkább vonatot játszanak a kertben. Összefogódzkodva libasorba állnak, rendszerint a legnagyobbik közöttük a mozdony, aztán így zakatolnak körbe-karikába a kertben, meg-megroggyanó lábakkal ütemesen lépegetve sutorognak az ágyások között. A mozdony mind gyorsabban rohan, a vagonok orra buknek vagy térdre esnek vagy hanyatt kerülnek, de a vonat oda se bajszi, csak száguld tovább. Pirike és Zita mindig elsőnek botlanak meg, mivel pedig a vonat végén vannak, lévén legkisebbek, gurulva kerülnek el a hantokon, de a

vonat csak robog tovább. Ez a plezúros térdű, összekaristolts kezű és könnytől–portól maszatos arcú két kis szutykos vagon a világ minden kincséért sem maradna le a szerelvényről, ezért mindannyiszor elszántan talpra ugrik, görcsösen a fiúkba kapaszkodik újra meg újra, ott botladozik a nyomukban, és fűjtat, mint a gőzös: su, su, su!

A kislány átdugja kezét a kerítés részén, s pirinyó teniszütőre formázott cukorkát tesz le egy deszkadarabra. Pirikének meg Zitának. Kezével int nekik, s azt mondja: Gyertek, van itt valami számotokra. Pirike és Zita a vonatosdi rohangászásában elpilledve ül egy földtúráson, és pityerész. A kislány visszahúzza kezét a kerítés részéből, s várja, hogy a két apróság odajöjjen, és elvegye az ajándékot. A gyors már rég elment, most az esti nyugalomnak, a könyvolvasmányok és filmek mesélgetésének, a rémséges és hátborzongató dolgok kiagyalásának meg a Gáll tanár úrról szóló mendemondáknak az ideje következik.

Pirike odajön, ahol a kislány otthagya neki a cukorkát, keresi, hol van, s már utánanyúl, hogy elvegye, amikor felsikolt, és hirtelen hátrahőköl. A kislány visszatér, és fürkészve vizsgálja azt a helyet, ahol a kis barátnőinek szánt ajándékot hagyta az imént. Látja, a cukorka mozgásba lendült. Csak úgy nyüzsögnek rajta a hangyák. A kislány nem mer a hangya lepte cukorkához nyúlni.

A gyerekhad megszeppenve figyel, amint Gáll tanár úr kesztyűvel a kezén valamiféle parét tépeget a legelőn. Késsel megnyesegeti, majd begyömöszöli a spárgaszatyorjába. Aztán térül-fordul, újabb lelőhelyet talál, majd újból lehajol, letépi, megnyesi, és berakja szatyrába a füvet.

A tizenhárom esztendő Jankó, ugyanaz a kamasz, aki megfogadta, hogy egyszer éjnek idején belopakodik a tanár úr kabinetjébe, azt mondja: Megyek, megnézem, mit szedeget őkelme a mi legelőnkön. Ha odamégy, véged van, suttogja a kislány. Megver szemmel, még az éjszaka megbetegszel, jaj lesz neked, te szerencsétlen. Én Saskarom vagyok, a törzsfőnök, húzta ki magát Jankó. Megyek!

A gyerekek szinte odatapadtak a kerítéshez. A túloldalról közelebb húzódtak a többiek is. A két butus, Pirike és Zita, nem éri fel ésszel a pillanat feszültségét, hanem csak vihog és visítózik. A fiú odaérkezik a tanár úrhoz, s valamit mond neki. A tanár úr bólogat (jé, csaknem mosolyog is!), magyaráz valamit, föl-fölmutatja a füvet, melyet a kezében tart. A fiú elővesz valamit a zsebéből (a bicskáját, mondja egy gyerkőc rémulten), majd ezzel a szerszámmal elválasztja a növényt a földtől, pontosan úgy, mint a tanár úr, ez utóbbi pedig átveszi a kezéből, megrázogatja a kis bokrot, megnyesi, és be vele a spárgaszatyorba. S ők

ketten így, fej fej mellett szedik a füvet. Nemsokára ezután a tanár úr fogja a degeszre tömött szatyrot, beleteszi kesztyűit, majd a kést is, megsimogatja Jankó fejét, ami elől ez hőkölve kitér. Aha, mondja a kislány, nézzétek, hogy fél! A tanár úr megindul a bakterház mögött meredező sorompó irányába, a fiú pedig lassan a kerítés mentén ácsorgó gyerekcsoport felé veszi lépteit. Mit szed, kérdezi meg valaki. Gyermekláncfüvet, feleli Jankó fontossága tudatában, s úgy támaszkodik meg a kerítés tetején, mintha felnőtt volna. A gyermekláncfű keserű, tejszerű nedvet tartalmaz, ez a tej pedig kígyóméreg, ha csak hozzáér valaki, holtan roskad össze, mondja a kislány, ezt is egy könyvben, a *Carrick és Vallá*ban olvastam. Mit gondolsz, ha egy kígyó belepusztul, micsoda méreg az?! Azért is szedi, folytatja a kislány most már tele szájjal, hogy utána sorra mérgezzen mindenkit. Te meg vagy mérgezve, sziszeget a mindentudó kislány. Megmérgeztek, szegénykém. Minden tekintet a fiú kezére tapad, mindkettő zöld és a pitypang tejétől ragacsos is. Jankó dühödten csutakolja egy fűcsomóval, aztán a kerítés deszkájához, végül pedig a nadrágjához dörgöli. Azt mindenki tudja, ki a Gáll malaca, kántálják neki csúfolódva. Pofon csattan. Zita és Pirike visít. Leszáll az esthomály.

A kislány mintegy véletlenül Jankó mellé sodródik, s ekkor a fülébe súgja: Nem mérges az, ne félj. A pitypangból nyakláncot lehet csinálni. Így, nézd csak! Egypár szál virágot tép, a kocsányát átfűzi egymáson, s így láncot csinál belőlük. Ugye, szép ez a sárga nyakék? A bőbiták a drágakövek. Nesze. S azzal a fiú nyakába akasztja a mesterművet. A fiú letépi. Menj már, nem vagyok én lány, ripakodik rá. Pirike meg Zita kacag. Jaj neked, az éjszaka a gonosz varázslóval fogsz álmodni, veti oda haragosan a kislány.

Úgy látszott, a gimnazisták azon a nyáron mindannyian vegytant magoltak. Azok, akik pótvizsgára buktak, márpedig volt belőlük éppen elég, már mindjárt másnap biflázni kezdtek, amint megkapták a bizonyítványt. Naponta összejöttek, és csoportosan tanultak. Egész árkusokat írtak tele képletekkel, ellenőrizték egymás megoldásait, kölcsönösen kikérdezték egymást, sőt olyan is akadt, aki otthon, a konyhában végezte el a kísérleteket, amelyekhez Gáll gyógyszer-tárában vették meg a szükséges vegyszereket. Valóban olybá tűnt, hogy az egész város mást sem csinál, mint különféle vegyületek, savak, bázisok, elemek, sók vagy ásványok képleteit tanulmányozza. A diákoknak az a része, amely már áttért a szerves vegytanra, ijesztgette a fiatalabbakat, akik, ugyebár, még

a szervesen vegytan rejtelsemejt bogozgatták. Ugyan, ez még csak ábcéskönyvi versike ahhoz képest, ami vár rátok, zöldfülű mufurcok.

Abban a kis eldugott, csatornaparti helységben azon a nyáron mindenki a képletét kereste mindama csodás dolgoknak, amelyek e cifra világban körülvesznek bennünket. A fiúk és a lányok fehérjék, zsírok, kristályok és gázneműek elnevezéseit meg rövidítéseit suttozták egymás között, s közben nem érezték sem a gyümölcs ízét, sem a levegő cirógatását, sem a víz frissességét. Gondolatban szüntelenül csak felbontottak, majd újból vegyítettek valamit, aztán meg titokzatos rejtjelekkel mindezt lejegyezték. Valóban a Gáll tanár úr varázslatos világában éltek mindannyian.

Mind a két vakációt, a télit és a nyárit is, a tanár úr rendszerint a városban, illetve a gyógyszertárában töltötte. Kora délelőtt és késő este bejárta az egész kisvárost, a vasúton túli legelőt, a három kis parkot és a befásított csatornapartot is beleértve. Volt, amikor mindezt kerékpáron vizitálta körül. Legtöbbször egymagában ment spárgaszatyorjával a kezében, jó párszor Korovin fizikatanár társaságában is látták, sőt egyszer-másszor Madame Stanivuk is ott kipegett-kopogott túsarkaival a két dalia között. Ezeken a stációkon éppen nem sok szó esett közöttük, csupán meg-megálltak néha, széles mozdulatokkal mutogattak valamit körülöttük, és a fejüket csóválták. Mi állította meg őket jártukban, azt a gyerekek még csak nem is sejtették.

Tibi, valamikor a nyár derekán, belefulladt a betonmedencébe a csatornazsilipnél. Egész délelőtt ugrált a vízbe, lábasokat ugrott, közben körös-körül mindenkit lefröcskölt, aki a medence mellvédjén ült. Akkor aztán egy fejest is ugrott, s utána sokáig nem bukott föl. A többiek számoltak neki, hosszan számoltak, míg rá nem döbrentek, hogy az azért mégsem lehet, hogy ilyen sokáig kibírja a víz alatt. S akkor jajveszékelní kezdtek: Segítség! Előkerültek a zsilipőrök, napjában kétszer ők nyitják a reteszt, és engedik át az uszályokat. A víz alá buktak, és ki is húzták. Halott volt. A fejét beleverte a betonfenékbe, úgy beleállt, mint a szög, magyarázta az ór Tibi testével a két karján.

Azt, hogy mi történt, a kerítésen inneni gyerekek csak másnap tudták meg. A legelő felé szállingózva már messziről látták, hogy a bakterház körül ünneplő ruhás emberek és egynéhány, fekete tüllkendőbe besavanyított asszonyszemély ténfereg. A kertben nem volt gyerek egy szem se. Pirike meg Zita a bakterház előtti padon ült, és harangozott a lábaival.

A gyerekek nézik, ahogyan Andi egy jókora páfrányágot lenget szegény Tibi feje fölött, aki nyitott kis koporsóban, csipkés szélű, fehér szemfedő alatt fekszik az asztalon. Körös-körül a fal mentén síró asszonyok ülnek. Tibi édesanyja kijön, rámosolyog a gyerekekre, Zitát és Pirikét ölébe veszi, arcát a két gyerek kócos hajába temeti, és keservesen zokog.

A gyerekek az ajtóban állnak, nem mernek beljebb kerülni. Tibi arcát onnan is látják. Szürke az, a szeme alatt meg a szája szegletében sárgáslila karikák. A gyerekek félnek. No, ez a Tibi, ez tisztára meghótt, gondolja magában a kislány.

A kora délutáni órákban megjön a tisztelendő úr, az ajtó előtt meglehetősen a sokadalom, asszonyok, emberek vegyest. Aztán a gyerekek legnagyobb csodálkozására, sebbel-lobbal, kalapja a kezében, befut Géll tanár úr. A gyászmenet megindul. Tibi anyukája felnyög és jajveszékél. Emberek, nézzétek, Géll tanár úrnak csurog a könnye. Senki sem hiszi el. Pedig tényleg könnyezik, de biz' isten, erősítgeti a fiú.

A gyerekek este még sokáig seppenek a szörnyű esemény részleteiről. A fiú továbbra is kitartóan állítja, hogy a tanár szemében valóban könnyet látott. Csak azért, mert tettette magát, sziszegi dühösen a kislány, holott jól tudjuk, hogy ő mérgezte meg Tibit a gyermekláncfű tejével. Azért fulladt Tibi a vízbe. Még az éjszaka biztosan kiássa Tibi holttestét, hazaviszi a patikába, és mindenféle kenőcsöket meg porokat kotyvaszt belőle. Ez lehetetlen, csattant föl a fiú, ne beszélj hülyeségeket. Na és az lehetséges, hogy egy asszony tehénné változzon, na, az lehet? Nahát akkor! Van nekem egy könyvem, abban benne van, hogy egy szegény kislánynak az anyukája tehénné változott, s később aztán segítette, amikor a kislánynak muszáj volt gyapjút fonnai a gonosz mios-toha parancsára. Úgy segített, hogy a gyapjút a szájába vette, a kész fonal meg a fülén jött ki. A gyerekek nagyokat derülnek, s azzal ugratják a kislányt, hogy majd az ő mamája is tehénné változik. A kislány bizonygatja az igazát, szentül meg van győződve róla, hogy az egyik tarka foltos tehén ott a legelőn, az, amelyiknek azon a nagy tehénpofáján könny patakzik kiapadhatatlanul, holtbiztosan valakinek az elvárásolt anyukája. Egyszer a véknya tájékán lopva megpuszilta a tehenet, és semmi, nem rúgta meg.

Ugyan minek hantolná ki a tanár úr Tibit, ripakodik a kislányra Jankó, kész majom vagy, ha ilyesmit mondasz! Ha éppen holttestre van szüksége a laboratóriuma számára, a kórházban kaphat, az orvos kiadja neki. Igenis kiássa, mert neki pont a Tibi kell, csökönységködött a kis konok

– nahát, ezért fogja kiásni, ha éppen tudni akarod. Te vagy a majom. No és ha meglátja a temetőcsősz? Nem látja meg, mert a tanár úr csak bevesz egy tablettát, s láthatatlanná válik. Az nem létezik, vicсорít a kislányra Jankó. Na és hogy egy asszony tehénné változik és beszél, az létezik? Nem, üvölti Jankó. Szóval akkor a könyvekben semmi sem igaz, csak csupa hazugságok vannak bennük, mi? Amit te mondasz, az tündérmese. A mesék pedig kitalált történetek, amelyek természetfeletti jelenségekről szólnak. Hallgass, te ragyás mafla, ami a mesében van, az mind igaz, bizonykodik körömszakadtáig a kislány, de még mennyire igaz, csak tudd! Aki hisz a mesékben, az a legnagyobb hazudozó, dühöng Jankó. Te pedig meg vagy rontva, te szedted neki a pimpimpárét. Hajba kapás, visítozás, kölcsönös sípcsonton rúgás, bömbölés, segélykiáltás: Nagymama, nagymama! Majd amikor egy kissé csillapodnak a kedélyek, Jankó elhatározza, hogy Tibi sírjánál virrasztja át az éjszakát, hadd lássa, ugyan megjelenik-e az a méregkeverő, hogy kifordítsa szegény Tibit a sírjából. Nem maradhatsz éjszakára a temetőben, suttogja az egyik kisfiúcska, a denevér kivájja a szemedet. Ki jön velem, kérdezi zordonan Jankó. Én, én is, én is megyek. Lányok nem jöhetnek, mondja ellentmondást nem tűró hangon a vezér. A veszekedős kislány, az, aki hisz a tündérmesékben, a legnagyobb megkönnyebbüléssel értékes ajándékot nyújt át Jankónak: egy Olimposz feliratú rezedazöld törlőgumit. A tied, örökre.

A kislány felriad álmából, s fölsikolt: Nagymama, nagymama! A nagymama keze a homlokára simul: Ssss! Aludj csak. Mi bajod, mitől félsz? Nyugodj meg, no csak . . . Lehet az, hogy egy asszony tehénné változzon? Csitt, miket beszélsz, az isten szerelmére, miféle tehenet emlegetsz, ugyan, aludj már. Lehet egy tehén valakinek az anyukája? Most aztán elég legyen, aludj . . . Egy kicsit forró a homlokod, no majd vesz a nagymama holnap egy kis szalmiáksót a patikában, és majd kikúrálunk, most pedig aludj . . . A kislány delíriumosan hajtogatja: nem megyek a patikába, nem megyek a patikába . . . ott árulják a gyermekláncfűtejet. Ő, ő mérgezte meg Tibit . . . Nem akarok menni a pati . . .

*

A nagy Greyhound autóbusz beáll Bozemann városka, Montana állam buszpályaudvarának peronjára. A turisták legtöbbje kitérő nélkül, egyenesen a Yellowstone Park felé folytatná az utat inkább, de hát ilyen a program. Kétórás városnézést és ebédet irányoz elő ebben a montanai

kisvárosban. A sárga inges idegenvezető vékonydongájú emberke, olyan satnya, mint egy hosszú nyakú kisliba, mihez tartás végett aprólékosan elmagyarázza a turistáknak, hogyan és mint töltik majd el az előttük álló két órát. A várost gyalogszerrel kell bejárni, a főutcától kezdve, ahol indián néprajzi múzeum található. Ezt követően feltétlenül tekintsek meg a montanai ritka madárfajok gyűjteményét, majd pedig e vidék vadász- és halászhagyományait szemléltető fényképkiállítást. Gazdag program, meg kell hagyni.

Hárman azonban rögtön kiválnak a halászat és a vadászat iránt érdeklődő tarka turistacsoportból, s másfelé veszik útjukat. Sétálnak egyet az utcákon, de csak úgy, a maguk kedvtelésére. Nagy ívben elkerülve a múzeumokat és kiállításokat. Már belefáradtak a kötelező látnivalókba. Azt az utcát, amelyikben járnak éppen, Fenyők útjának hívják, de sehol a környéken egyetlen fenyő sincs, még egy kis gyalogfenyő sem akad mutatóba. Tán kiirtották őket, hogy hajókat ácsoljanak belőlük, tréfálkozik egyikük a csoportból. S most mindannyian skandálni kezdik a jól ismert verssorokat: „Megbocsáss érte, kegyelem anyja, / hogy elsíratam régi fenyőnk . . .”^{*} Most meg egy irányjelző nyíl nyomába erednek, amely egy régiségkereskedés felé kalauzol. Némelyik deszkalapon az is elolvasható, hogy a szóban forgó boltban mi minden várja a tisztelt vevőt. Porcelán- és fazekasáru, bútornemű, könyvek, személyes használati tárgyak, ékszer, bizsu . . . Minden jel szerint bőséges áruválasztékkal rendelkező üzlet. A három ember a nyilak útmutatásait követi. Az utca túloldalán nagy drogéria van, kirakatai zsúfolásig megtömve gyógyszerekkel, illatszerekkel, napszemüvegekkel, toalettszappanokkal meg más efféle aprósággal. A hatalmas kirakatok fölött ott a cégtábla: PHARMACY, DRUGS, CHEMISTRY, alatta pedig, valamivel kisebb betűkkel, a tulajdonos neve: George Gell & Comp.

A három turista közül az egyik, név szerint Janko Dovijarski szociológus, aki posztdoktori stúdiumait végzi Princetonban, megáll, hosszan nézi és fennhangon betűzi a cégtáblát. Majd a többieket is megkéri, olvassák el hangosan a feliratot. Pharmacy, Drugs, Chemistry, George Gell & Company, ez áll ott, semmi kétség. Bizonyos Dovijarski nevű turista el van képedve, aztán nevetésben tör ki. Tilalmas helyen kel át az utcán, maga után inti a többieket, hogy jöjjenek ők is, ajtóstul ront be az üzletbe, izgatottan körülfürkészik. Közben befutnak a társai. Valamit kérdeznek tőle. Csak annyit mond, sétáljanak egyet a környéken,

^{*} Laza Kostić: *Santa Maria della Salute*. Ács Károly fordítása

és várják meg. Majd elmeséli később, miről van szó. A pénztárhoz lép, kivárja a sorát, majd megkérdezi a kasszírnőt: Tessék megmondani, itt van Gell úr? Kicsoda?! Gell úr, George Gell, a bolt tulajdonosa, harsogja úgy, mintha a fiatal kasszatündér süket volna. A nő csodálkozva ránéz, azután pedig tiszta szívből neveti el magát. Hát olyan nevetséges ez, már elnézést, de hát mi ebben a nevetséges? Szóval úgy, ön tehát Gell urat, a tulajdonost keresi? Igen, igen, kérem, legyen szíves szólni neki. Mondja meg, hogy Janko Dovijarski keresi, V.-ből.

A kasszírnő megkísérli visszafojtani a nevetést, csak hát sehogyan sem sikerül neki. Valójában egyre szélesebbre húzódik a szája, ami most már jócskán idegesíti a turistát. Mi az ördög ütött belé?! Hát, látja, ez bizony elég nehéz lesz, sőt, mi több, teljességgel lehetetlen. Gell úr ugyanis Chicagóban él. Azazhogy . . . én, valójában, nem is tudom, hol lakik; és kicsoda ő egyáltalán. Itt még sohasem fordult meg. Én még életemben nem láttam, illetve a család egyik tagját mégis, de őt is csak fényképen. Cégük, a Gell & Comp., a Tower-palotában székel, Chicagóban. Ilyen Gell-üzletből több mint kétszáz van szerte Amerikában, Kanadában, ezenkívül Londonban, Ausztráliában, Hongkongban, s tudom is én, hogy hol még. De hát hová valósi ön tulajdonképpen? Európai vagyok, mondja Janko kelletlenül. No és mért szeretne találkozni Gell úrral? Hátha mégis tehetünk valamit önért? A nő most már a bolti elárúsító megszokott modorában beszél. Gell úr vajon fiatalabb vagy éppenséggel idősebb ember, tud-e erről közelebbit mondani? Tudniillik többen vannak Gellek. Gondolom, a mostani tulajdonos, legalábbis az egyik közülük, igen fiatal ember még. Gazdagok? Ó, még kérdi? Ők szabadalmaztatták a hajszilárdító gélt, ennek a képletét hétpecsétes titokként őrzik, pedig hát semmiből kezdték. A prohibíció idején saját gyártmányú likőröket árultak. No de ez az ő specialitásuk, ebből szedték meg magukat, mutat meg Jankónak a kasszatündér egy kerek műanyag dobozt, melynek fedelén sűrű, fényes, vöröses hajcsigát ábrázoló címke látható, közepén pedig kalligrafikus betűkkel a cégjelzés: Gell. A turista szótlanul mered a csinos étuin olvasható feliratra. No és mért volt szüksége éppen Gell úrra, szeretné tudni még mindig a kasszírnő. Hosszú hallgatás után a turista kinyögi: Valami üzleti ügyben. Ha a készítmények licencéről, netalán receptúrájáról gondolt tárgyalni, tüstént tegyen le szándékáról, mert semmi kilátás a sikerre. Amerikában az üzleti titkot az életüknél is sokkal gondosabban őrzik az emberek. Nem tudom, hogy van az önöknél, Európában. Gell úr itt, Amerikában született? Nos, hát ezt nem tudnám megmondani. Várjon csak, van itt egy prospektusom.

Fiókokban keresgél. Nem találom. Ha jól emlékszem, ott olvastam, hogy Gell dédapja a múlt század közepén marhaszállító hajón jött valahonnan Galíciából. Erről egyszer valamelyik újság is cikkezett, mármint hogy ő is ott aludt a jószággal, a boxokban. Majd megőrült a marhabögéstől. Félig süketen szállt partra. Érdekes, nemde?

Tessék, itt van egy Gell, kiált fel a nő, örül, hogy talált valami fontosat, amit megmutathat a jövevénynek, ha már annyira érdeklődik. Vidáman nyúl egy hosszúkás flakon után, majd a turista felé fordítja a rajta levő képet. A címkéről egy kreolbőrű, kellemes külsejű, kikent-kifent hajú fiatalember mosolygott a világba. A kép alatt pedig ott az ajánló szöveg: Új készítmény, táplálja a hajzatot, fényt és tartást kölcsönöz a hajszá-
laknak. A turista a fényképre mered. A lány más vevők felé fordul, a pénztárgépen lekopogtatja és ügyesen összeadja az ártételeket. Az elektronikus pénztárgép olyan hangokat hallat, és olyan összhangzat benyomását kelti, mint egy zenekar. A turista továbbra is a képet szemléli. A fényes hajú fiatalember ragyogó szemébe mélyedve mormolja maga elé: Új készítmény, táplálja a hajzatot, fényt és tartást kölcsönöz a hajszá-
laknak . . . A pénztárgép pedig fáradhatatlanul zakatolja: csatt, csatt, csatt . . .

BORBÉLY János fordítása